

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
**„Joanna Rapacka i hrvatsko–poljske
književne i kulturne veze“**

KONFERENCJE NAUKOWĄ
**„Joanna Rapacka i chorwacko–polskie związki
kulturalne i literackie“**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

ODJEL ZA KROATISTIKU
DEPARTMENT FOR
CROATIAN STUDIES

**UNIWERSITET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE**

SVEUČILIŠTE U ZADRU

Odjel za kroatistiku

Organizacijski odbor

Komitet organizacyjny

prof. dr. sc. Divna Mrdeža Antonina (Zadar)

izv. prof. dr. sc. Maciej Czerwiński (Krakov)

izv. prof. dr. sc. Magdalena Dyras (Krakov)

izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević (Zadar)

doc. dr. sc. Marijana Bašić (Zadar)

Predsjednica Organizacijskog odbora

Przewodniczaca Komitetu Organizacyjnego

izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević

Tajnik Organizacijskog odbora

Sekretarz Komitetu Organizacyjnego

Ivan Magaš, mag. philol. croat.

Prijevod sažetaka na poljski jezik

izv. prof. dr. sc. Magdalena Dyras

Skup je financijski potpomoglo
Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Republike Hrvatske.

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
**„Joanna Rapacka i hrvatsko–poljske
književne i kulturne veze“**

KONFERENCJE NAUKOWĄ
**„Joanna Rapacka i
chorwacko–polskie związki
kulturalne i literackie“**

Sveučilište u Zadru, 23. rujna 2021.
Uniwersytet w Zadarze, 23 września 2021.

KNJIŽICA SAŽETAKA
STRESZCZENIA

Zadar, rujan 2021.

PROGRAM MEĐUNARODNOG ZNANSTVENOG SKUPA

**JOANNA RAPACKA I
HRVATSKO-POLJSKE KNJIŽEVNE I KULTURNE VEZE**

Sveučilište u Zadru, 23. rujna 2021.

8:30–9:00 registracija sudionika
9:00 Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru – otvaranje Skupa

POZDRAVNA RIJEČ

---

izv. prof. dr. sc. **Sanja Knežević**, predsjednica Organizacijskog odbora i pročelnica Odjela za kroatistiku

izv. prof. dr. sc. **Maciej Czerwiński**, dyrektor – Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Marta Zabłocka, Veleposlanstvo Republike Poljske u Zagrebu

prof. dr. sc. **Zvezdan Penezić**, prorektor Sveučilišta u Zadru

---

9:30 PLENARNO PREDAVANJE

Dunja Fališevac: „Joanna Rapacka – vrhunska poljska književna povjesničarka i komparatistica“

10:30 RAD U SEKCIJAMA

Svečana dvorana

PREDSJEDAJU: Maciej Czerwiński, Marijana Bašić

10:30–10:50 Ivana Vidović Bolt (Zagreb): „*Golubica mira* u povijesti hrvatsko-poljskih veza“

10:50–11:10 Maciej Czerwiński (Krakov): „*Leksikon hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke kao sinteza hrvatske kulture“

11.10–11.30 Marijana Bašić i Sanja Baričević (Zadar): „Predodžba nacionalnog identiteta u *Leksikonu hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke“

11:30–11:50 Tea Rogić Musa (Zagreb): „Enciklopedizam kao način mišljenja: metoda i žanrovska svijest u izdanju *Leksykon tradycji chorwackich* Joanne Rapacke“

11:50–12:10 Estela Banov (Rijeka): „Slike visoke i popularne kulture u znanstvenom opusu Joanne Rapacke“

12:10–12:30 STANKA ZA KAVU

PREDSJEDAJU: Magdalena Dyras, Tomislav Bogdan

12:30–12:50 Tomislav Bogdan (Zagreb): „Srednji vijek ili renesansa? Rapacka o Maruliću“

12:50–13:10 Magdalena Dyras (Krakov): „Prostorne kategorije u radovima Joanne Rapacke“

13:10–13:30 Tanja Kuštović (Zagreb): „Glagoljaška odrednica u *Leksikonu hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke“

13:30–13:50 Wojciech Szczepański (Poznanj): „Przenikanie i współlistnienie. Specyfika kultury chorwackiej u schyłku XVI i w XVII wieku“

Odjel za kroatistiku, dvorana 241

PREDSJEDAJU: Divna Mrdeža Antonina, Jadranka Nemeth-Jajić

10:30–10:50 Francisco Javier Juez Gálvez (Madrid): „Stanisław Warszawicki i nepoznati Dubrovčanin, prevoditelji fra Luisa de Granada iz druge polovice 16. st., i njihov navodni zajednički talijanski izvor“

10:50–11:10 Divna Mrdeža Antonina (Zadar): „Aleksander Sapieha o ženama slavenskoga juga“

11:10–11:30 Jadranka Nemeth-Jajić (Split): „Prevoditeljski rad Łucje Danielewske kao vid promicanja hrvatsko-poljskih književnih i kulturnih veza“

11:30–11:50 Tatjana Stupin (Zadar): „Poezija Vesne Parun u dvjema antologijama Łucje Danielewske“

11:50–12:10 Ewa Komorowska (Szczecin): „Zachowania magiczne dawnych Słowian. Aspekty etnolingwistyczne“

12:10–12:30 STANKA ZA KAVU

PREDSJEDAJU: Miroslav Hrdlička, Sanja Knežević

12:10–12:30 Miroslav Hrdlička (Zagreb): „Složenice sa *samo-* i *auto-* u hrvatskom i poljskom jeziku“

12:30–12:50 Maja Verdonik (Rijeka) i Kristina Riman (Pula): „Riječka lutkarska scena i poljsko lutkarstvo“

12:50–13:10 Sanja Knežević (Zadar): „Poljska u pjesništvu Milivoja Slavičeka“

13:10–13:30 Filip Kozina (Zagreb): „Vrijeme i prostor u prozi Andrzeja Stasiuka“

Znanstvena knjižnica Zadar

14:00–14:30 Izložba knjiga „Poljska i Poljaci u hrvatskoj knjizi kroz stoljeća“ (autor Stjepan Sučić)

14:30–15:30 STANKA ZA OBJED (Rektorat)

16.00 RAD U SEKCIJAMA

Svečana dvorana

PREDSJEDAJU: Suzana Coha, Amir Kapetanović

16:00–16:20 Suzana Coha (Zagreb): „Od preporodnih tradicija do preporoda kao tradicije“

16:20–16:40 Leo Rafolt (Osijek): „Jukstapozicija kao metoda: ‘narodna prosvjećenost’ kao lakmus-fenomen hrvatskog ranog novovjekovlja“

16:40–17:00 Amir Kapetanović (Zagreb): „Klupko pitanja o središtima i rubovima u razvoju hrvatskoga jezika“

17:00–17:20 Dominika Kaniecka (Krakov): „Studij kroatistike i Joanna Rapacka. O snažnom tragu njenog kritičkog mišljenja u nastavnoj praksi stranih kroatista“

17:30–18:30 Polonica u suvremenoj Hrvatskoj / Croatica u suvremenoj Poljskoj. Razgovaraju Damir Agičić i Maciej Czerwiński

Joanna Rapacka – vrhunska poljska književna povjesničarka i komparatistica

(plenarno predavanje)

Iako je prošlo već dvadeset godina od njezine prerane smrti (Varšava, 24. svibnja 1939. – Varšava, 21. studenoga 2000.), rad poljske kroatistice i komparatistice Joanne Rapacke i danas je živ, poticajan i u mnogim aspektima nedostižan. Gotovo cjelokupan rad Joanna je Rapacka posvetila hrvatskoj kulturi, bilo da je riječ o znanstvenim radovima iz područja književne kroatistike, polonističko-kroatističke ili kroatističko-talijanističke komparatistike ili pak hrvatske kulturne povijesti. Među njezinim brojnim radovima istaknuto mjesto zauzima monografija o Osmanu („*Osman“ Ivana Gundulića – pobuna predstavljenoga svijeta*), u kojoj na moderan način tumači Gundulićev ep. Druga je njezina relevantna i inovativna knjiga *Zlatni vijek hrvatske pastorale*, u kojoj autorica analizira svjetonazorske koncepcije od Džore Držića preko Marina Držića pa do Antuna Sasina.

Joanna Rapacka autorica je i monografije *Dubrovačka Republika*, koja svjedoči o njezinu vrsnu poznavanju ne samo dubrovačke književnosti nego i povijesti Dubrovnika.

Joanna Rapacka autorica je i mnogih drugih knjiga kojima je uvelike obogatila hrvatsku književnu kulturu.

Joanna Rapacka - wybitna polska historyczka literatury i komparatystka

Choć od jej przedwczesnej śmierci minęło dwadzieścia lat (Warszawa, 24 maja 1939 r. – Warszawa, 21 listopada 2000 r.), twórczość polskiej kroatystki i komparatystki Joanny Rapackiej wciąż jest żywa, stymulująca i pod wieloma względami niedościgniona. Zainteresowania naukowe Joanny Rapackiej w znakomitej większości koncentrowały się na kulturze chorwackiej, jej dorobek obejmuje zarówno prace z zakresu literaturoznawstwa chorwackiego, komparatystyki polonistyczno-chorwackiej, chorwacko-włoskiej jak i historii kultury Chorwacji. Wśród jej licznych prac poczesne miejsce zajmuje monografia *Osmana (Osman - bunt świata przedstawionego Ivana Gundulicia)*, w której badaczka dokonała współczesnej interpretacji eposu Gundulicia. Wielkie znaczenie ma także jej

odkrywcza książka *Złoty wiek sielanki chorwackiej*, w której autorka analizuje koncepcje światopoglądowe poszczególnych autorów poczynawszy od Đore Držića przez Marina Držića do Antuna Sasina.

Joanna Rapacka jest również autorką monografii *Rzeczpospolita dubrownicka*, która świadczy o jej doskonałej znajomości nie tylko literatury dubrownickiej, ale także historii Dubrownika.

Joanna Rapacka jest autorką licznych prac naukowych, którymi znacząco wzbogaciła chorwacką kulturę literacką.

Ivana Vidović Bolt (Zagreb)

Golubica mira u povijesti hrvatsko-poljskih veza

Golubica mira metaforička je višerječna jedinica, podsjetnik na *modus vivendi* i *modus operandi* prof. dr. Joanne Rapacke, uzorne znanstvenice, profesorice i suradnice.

Golubica i golub ornitonimi su raznovrsne simbolike koji obogaćuju nacionalni jezični fond s posebnim naglaskom na frazeme i izreke.

Nedvojbeno je da ovjerene višerječne jedinice u hrvatskom i poljskom jeziku potvrđuju važnu i neupitnu vezu između jezika i kulture, svjedoče o čovjekovim zapažanjima i doživljajima izgleda, obilježja i navika golubice i goluba. Pozadinska slika svih ekscerpiranih i prikupljenih metaforičkih jedinica urezana je u kulturno nasljeđe govornika obaju jezika pa su stoga postale dio jezične i kulturne tradicije čak i kad su (možda samo privremeno) neke od njih već dio pasivnoga jezičnog fonda. Svi primjeri odraz su osobina odabranih ornitonima i njihovih bihevioralnih manifestacija te ujedno pokazatelj simbolike i stereotipa, i to pretežito pozitivnih (mir – *golub mira*, *golubica mira*, *gołąb pokoju*, *gołąbek pokoju*, sklad, ljubav, zaljubljenost – živjeti kao dva goluba, živjeti kao golubovi, živjeti kao golubići, živjeti kao golub i golubica, živjeti ko (kak) taubeka dva, živjeti ko (kak) taubeki, zaljubljeni kao golupčići, gugutati kao golubovi, żyć jak para gołąbków, kochać się jak dwa gołąbki, *gruchać jak dwa gołąbki* itd.), ali i onih negativnih (plašljivost – *golub iz vranina gnijezda*, *golubica iz vranina gnijezda*, nevjernost – čak i golub prevari svoju golubicu itd.).

U izlaganju će se predstaviti uloga golubice i goluba u Bibliji, antici te u hrvatskoj i poljskoj kulturi u širem smislu.

Gołąbek pokoju w historii stosunków chorwacko-polskich

Gołąbek pokoju to metaforyczna wielowyzrazowa jednostka, przypominająca o *modus vivendi* i *modus operandi* Profesor Joanny Rapackiej, wzorowego naukowca, nauczyciela akademickiego i współpracownicy. Gołębica i gołąb są ornitonimami niosącymi ze sobą zróżnicowaną symbolikę, wzbogacając narodowy zasób językowy ze szczególnym naciskiem na frazeologizmy i powiedzenia.

Nie ulega wątpliwości, że mające swe potwierdzenie w języku chorwackim i polskim jednostki wielojęzyczne ujawniają ważny i niepodważalny związek języka z kulturą, świadczą o obserwacjach i doświadczeniach człowieka dotyczących wyglądu, cech i zwyczajów gołębia i gołębic. Obraz podstaw wszystkich ekscerpowanych i zebranych jednostek metaforycznych jest wpisany w dziedzictwo kulturowe użytkowników obu języków i dlatego stały się one częścią tradycji językowej i kulturowej nawet wtedy, gdy (być może jedynie tymczasowo) niektóre z nich stanowią już część pasywnego zasobu językowego. Wszystkie przykłady stanowią odbicie cech wybranych ornitonimów i ich behawioralnych przejawów, a także odzwierciedlają symbolikę i stereotypy i przeważnie pozytywne (mir – *golub mira*, *golubica mira*, *gołąb pokoju*, *gołąbek pokoju*, skład, ljubav, zaljubljenost – *živjeti kao dva goluba*, *živjeti kao golubovi*, *živjeti kao golubići*, *živjeti kao golub* i *golubica*, *živjeti ko (kak) taubeka dva*, *živjeti ko (kak) taubeki*, *zaljubljeni kao golupčići*, *gugutati kao golubovi*, *żyć jak para gołąbków*, *kochać się jak dwa gołąbki*, *gruchać jak dwa gołąbki* itd.), ali i onih negativnih (*plašljivost* – *golub iz vranina gnijezda*, *golubica iz vranina gnijezda*, *nevjernost* – *čak i golub prevari svoju golubicu* itd.).

***Leksikon hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke kao sinteza hrvatske kulture**

U izlaganju će biti govora o *Leksikonu* kao kompleksnom tekstu, enciklopedijski koncipiranu, koji sintetski definira hrvatsku kulturu, književnost stavljajući u polazište u ponuđenim interpretacijama. Pokušat će se dešifrirati temeljne premise na kojima je građena autoričina vizije hrvatske kulture te, šire, kritički pristup kulturi kao društvenom fenomenu, formiranu prostorno i vremenski. Raspravljat će se o ključnim crtama hrvatskog specifikuma, kako ih definira Rapacka, između ostaloga o odnosu regionalizma i nacionalne kulture (dijakronijski i sinkronijski) te o ambivalencijama hrvatskih protonacionalnih i nacionalnih ideologija. Razmotrit će se također i primjena terminologije (npr. *ideologem*, *kodifikacije/kodifikacije*), koja u mnogočemu utječe na pristupe analizi kulturnih fenomena.

Leksykon tradycji chorwackich Joanny Rapackiej jako synteza kultury chorwackiej

W wystąpieniu będzie mowa o *Leksykonie* jako o kompleksowym tekście, skonstruowanym na zasadzie encyklopedycznej, który w sposób syntetyczny opisuje chorwacką kulturę, stawiając literaturę jako podstawę dla formułowanych tez. Zostanie podjęta próba deszyfracji głównych przesłanek, wokół których została przez autorkę ukonstytuowana wizja chorwackiej kultury oraz, w ujęciu szerszym, krytyczne podejście do kultury jako zjawiska społecznego, ukonstytuowanego temporalnie i spacialnie. Będzie mowa o osobliwościach chorwackiej kultury – zgodnie z definicjami Rapackiej – między innymi o stosunku regionalizmu do kultury ogólnonarodowej (w ujęciu diachronicznym i syntetycznym) oraz o ambiwalencjach charakteryzujących chorwackie ideologie protonarodowe i narodowe. Zostanie również zwrócona uwaga na wybory terminologiczne autorki (np. *ideologem*, *kodyfikacja/kodyfikacje*), które wpływają na podejście do analizy zjawisk kulturowych.

Predodžba nacionalnog identiteta u *Leksikonu hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke

Identitet je imaginacija i predodžba o tome tko smo i što smo. Pojmom *kulturni identitet* opisuje se autentičnost i jedinstvenost neke kulture, a na temelju kulturnih se osobitosti i vrijednosti određuje neka društvena zajednica odnosno utvrđuje pripadnost pojedinca ili društvene skupine određenoj kulturi. Kulturni se identitet može temeljiti na elementima duhovne i materijalne kulturne baštine te tradicijske kulture. „Poznavati neku kulturu i njezin identitet“, ističe D. Oraić Tolić (2003: 453), „znači znati se služiti rječnikom njezinih kulturnih termina, prepoznati nevidljive konotacije i narativne modele, znati slušati i pričati priče svojstvene nekom jeziku i kulturi, riječju – vladati imaginarijem njezinih stereotipa.” *Leksikon hrvatskih tradicija* (2002) Joanne Rapacke, izvorno objavljen na poljskom jeziku 1997. godine, obuhvaća 64 natuknice kojima se „opisuje i objašnjava geneza najznačajnijih mitotvornih fenomena i simbola hrvatske povijesti, kulture i književnosti, onih fenomena koji su ispunjavali integracijsku i identifikacijsku funkciju u hrvatskoj etničkoj i nacionalnoj zajednici” (Fališevac 2002: 249). Kao izvor „za rekonstrukciju povijesti i značenja pojedinih pojmova” poslužili su književni, publicistički, folkloristički i historiografski tekstovi nastali do 1914. godine jer su se do tada „oblikovala temeljna značenja tradicionalnih simbola i stekla karakter općepoznatoga i povijesno trajnoga koda, koji je osnova kolokvijalne vizije prošlosti, aktualne do dana današnjega” (Rapacka 2002: 10). Promatrajući tradiciju kao „prenošenje znanja, spoznaja, vjerovanja, legendi, običaja, kulturnih vrijednosti itd. s naraštaja na naraštaj bilo usmenom ili pismenom predajom, odgojem itd.; stalan i kreativan proces reinterpretacije kulturnoga nasljeđa” (VRH 2015: 1567), u radu se raščlanjuju tematski i konceptualno etničke, vjerske, kulturne, geografsko-teritorijalne i povijesne sastavnice hrvatskoga nacionalnoga identiteta zastupljene u *Leksikonu hrvatskih tradicija*.

Pojęcie tożsamości narodowej w Leksykonie tradycji chorwackich Joanny Rapackiej

Tożsamość to wyobrażenie o tym, kim jesteśmy i czym jesteśmy. Termin tożsamość kulturowa opisuje autentyczność i wyjątkowość kultury, a na podstawie cech i wartości kulturowych określa się wspólnotę społeczną, czyli przynależność jednostki lub grupy społecznej do określonej kultury. Tożsamość kulturowa może być oparta na elementach duchowego i materialnego dziedzictwa kulturowego oraz kultury tradycyjnej. „Poznać kulturę i jej tożsamość” – zauważa D. Oraić Tolić (2003: 453) – „to znaczy umieć posługiwać się słownikiem jej kulturowych terminów, rozpoznawać niewidzialne konotacje i wzorce narracyjne, umieć słuchać i opowiadać historie tkwiące w języku i kulturze, aby rządzić wyobrażeniem jej stereotypów.” *Leksykon tradycji chorwackich* (2002) Joanny Rapackiej, pierwotnie wydany w języku polskim w 1997 roku, zawiera 64 hasła, które „opisują i wyjaśniają genezę najważniejszych zjawisk mitotwórczych i symboli chorwackiej historii, kultury i literatury, tych zjawisk, które pełniły funkcję integracyjną i identyfikacyjną w chorwackiej społeczności etnicznej i narodowej” (Fališevac 2002: 249). Teksty literackie, publicystyczne, folklorystyczne i historiograficzne powstałe przed 1914 r. posłużyły jako źródło „do rekonstrukcji historii i znaczenia niektórych terminów”, ponieważ do tego czasu „kształtowały się podstawowe znaczenia tradycyjnych symboli i nabrały charakteru znanego i historycznie trwałego kodu, który jest podstawą potocznych wizji przeszłości, aktualnych aż do dnia dzisiejszego” (Rapacka 2002: 10). W oparciu o rozumienie tradycji jako procesu „przekazywania wiedzy, prawd, wierzeń, legend, obyczajów, wartości kulturowych itp. z pokolenia na pokolenie poprzez przekaz ustny lub pisemny, poprzez wychowanie itp.; ciągły i twórczy proces reinterpretacji dziedzictwa kulturowego” (VRH 2015: 1567), w pracy zostały przeanalizowane etniczne, religijne, kulturowe, geograficzno-terytorialne i historyczne składniki chorwackiej tożsamości narodowej reprezentowane w *Leksykonie tradycji chorwackich* pod kątem tematycznym i pojęciowym.

**Enciklopedizam kao način mišljenja:
metoda i žanrovska svijest u izdanju *Leksykon tradycji
chorwackich* Joanne Rapacke**

U izlaganju će se iznijeti tumačenje metodološkoga i pripovjedačkoga modusa izdanja *Leksykon tradycji chorwackich* iz perspektive modernoga enciklopedijskoga žanra, s temeljnom tezom da *Leksykon*, neovisno o svojem doslovnom nazivu, prema unutarnjoj koncepciji i tekstualnoj izvedbi pripada hibridnom žanru moderne autorske enciklopedije i kulturnopovijesne sinteze te je s obzirom na odlike autorskoga leksikografskoga stila točan primjer enciklopedijske tradicije kakvu je začeo i esejistički elaborirao Miroslav Krleža. Konkretno značajke leksikografskoga pisanja Joanne Rapacke omjerit će se s obzirom na metodološku tradiciju moderne hrvatske enciklopedistike i postavke leksikografske struke iznesene u ranoj fazi izradbe nacionalne enciklopedije, neposredno nakon osnutka Leksikografskoga zavoda. Nakana je i cilj rada dokazati na primjerima iz *Leksykona* da je posrijedi dvostruko uspješan projekt: na činjeničnoj razini reprezentativan je s obzirom na znalačku rekonstrukciju podataka, osoba, pojmova i pojava iz hrvatske prošlosti, povijesti i historiografije dok na razini žanra uspjele korespondira s ponajboljom tradicijom modernoga enciklopedizma, u hrvatskoj sredini stručno utemeljena zaslugom vizije M. Krleže o naravi leksikografskoga posla. Sinergiju *Leksykona* J. Rapacke s hrvatskom tradicijom enciklopedizma druge polovice XX. stoljeća, napose u području enciklopedijske prezentacije kulturne i književne povijesti, čitamo kao uvjerljiv dokaz autoritativne eruditske i znanstveno uzorne utemeljenosti i obaviještenosti unutar, u *Leksikonu* široko koncipirane, riznice kroatističkoga i historiografskoga znanja.

Encyklopedyzm jako sposób myślenia: świadomość metodologiczna i gatunkowa w wydaniu *Leksykonu tradycji chorwackich* Joanny Rapackiej

W wystąpieniu zostanie zaprezentowana interpretacja podejścia metodologicznego oraz sposobu narracji zastosowanego w *Leksykonie tradycji chorwackich* przy uwzględnieniu perspektyw współczesnego gatunku encyklopedycznego, oraz przy przyjęciu podstawowej tezy, że *Leksykon*, niezależnie od swojej nazwy, zgodnie z koncepcją wewnętrzną i realizacją tekstową należy do gatunków hybrydycznych ze względu na cechy stylu leksykograficznego autorki, oraz wierny przykład koncepcji encyklopedycznej, zapoczątkowanej i ukształtowanej w formie eseistycznej przez Mirosława Krleżę. Miarą specyfiki pisarstwa leksykograficznego Joanny Rapackiej będzie tradycja metodologiczna współczesnego encyklopedyzmu chorwackiego oraz praktyka Instytutu Leksykograficznego stosowana we wczesnej fazie pracy nad narodową encyklopedią, zaraz po jego powstaniu. Intencją i celem artykułu jest udowodnienie poprzez przywołania przykładów z *Leksykonu*, że jest to podwójnie udany projekt: na poziomie merytorycznym jest reprezentatywny pod względem eksperckiej rekonstrukcji danych, osób, pojęć i zjawisk z chorwackiej przeszłości, historii i historiografii, podczas gdy na poziomie gatunkowym koresponduje z koncepcją współczesnego encyklopedyzmu, ugruntowaną naukowo w środowisku chorwackim dzięki koncepcji pracy leksykograficznej autorstwa M. Krleży. Synergię *Leksykonu* J. Rapackiej z chorwacką tradycją encyklopedyzmu drugiej połowy XX wieku, zwłaszcza w dziedzinie encyklopedycznego przedstawienia historii kultury i literatury, odczytujemy jako przekonujący dowód erudycji i doskonałości naukowej jego autorki, ujawniającej się w koncepcji *Leksykonu*, skarbnicy wiedzy kroatystycznej i historiograficznej.

Slike visoke i popularne kulture u znanstvenom opusu Joanne Rapacke

U svojim kroatističkim i komparativnim studijama osobitu pozornost Joanna Rapacka posvetila je prožimanju domena hrvatske kulturne baštine, ponajprije na dijakronijskoj razini i na primjerima starije hrvatske književnosti, a zatim i na sinkronijskom polju kroz temeljne pojmove po kojima je hrvatska kulturna tradicija danas prepoznatljiva. Njezina studija pod naslovom *Popularne kodifikacije domaće tradicije* problematizira odnose slika povijesti koje diseminiraju elitna, popularna i usmena kultura.

Ovdje naznačeni pojmovi i teme dodatno su produbljeni i prošireni u *Leksikonu hrvatskih tradicija*, specifično koncipiranu priručniku koji odabrane teme hrvatske kulture motri iz perspektive Drugog pa je tako oblikovan tekst dragocjen u reprezentaciji hrvatskog kulturnog identiteta u svim centrima izvan matice zemlje koji se bave izučavanjem hrvatske kulture, a dio natuknica obrađuje i ovo područje.

Neposredno prije kraja života u proljeće 2000. godine Joanna Rapacka došla je na zamisao da se sastavi polonističko-kroatistički zbornik s temom *Visoko i nisko: hrvatska i poljska kultura od kraja 15. do kraja 17. stoljeća između Srednje Europe i Mediterana*. Iako tako zamišljen zbornik nije realiziran, ideja je ostavila traga u kasnijim obradama pojedinih segmenata ove teme.

Obrazy kultury wysokiej i popularnej w dorobku naukowym Joanny Rapackiej

W badaniach kroatystycznych i komparatystycznych Joanna Rapacka zwracała szczególną uwagę na przenikanie się sfer chorwackiego dziedzictwa kulturowego, przede wszystkim na poziomie diachronicznym, w oparciu o przykłady zaczerpnięte ze starszej literatury chorwackiej, a następnie w polu synchronicznym poprzez podstawowe pojęcia, za pomocą których chorwacka tradycja kulturalna także dzisiaj jest rozpoznawalna. Jej studium zatytułowane *Popularne kodyfikacje tradycji rodzimej* problematyzuje relacje obrazów historii rozpowszechnianych przez kulturę elitarną, popularną i ustną.

Wymienione tu pojęcia i tematy zostały dodatkowo pogłębione i poszerzone w *Leksykonie tradycji chorwackich*, specjalnie zaprojektowanym podręczniku, który

analizuje wybrane tematy przynależące do kultury chorwackiej, postrzegane z perspektywy Innego, dzięki czemu tekst staje się wyjątkowo cenny z punktu widzenia reprezentacji chorwackiej tożsamości kulturowej we wszystkich centrach zajmujących się badaniem kultury chorwackiej poza krajem ojczystym, a część haseł dotyczy również tego obszaru.

Tuż przed końcem życia, wiosną 2000 roku, Joanna Rapacka wpadła na pomysł skompilowania antologii polonistyczno-chorwackiej o temacie *Wysokie i niskie: chorwacka i polska kultura od końca XV do końca XVII wieku między Europą Środkową a Morzem Śródziemnym*. Choć tak pomyślana antologia nie została zrealizowana, idea ta odcisnęła swoje piętno na późniejszych opracowaniach niektórych segmentów tego tematu.

Tomislav Bogdan (Zagreb)

Srednji vijek ili renesansa? Rapacka o Maruliću

Među brojnim važnim i inovativnim uvidima Joanne Rapacke o hrvatskoj do-preporodnoj književnosti posebno mjesto zauzimaju zapažanja o opusu Marka Marulića. Rapacka je Maruliću posvetila tri zasebna teksta, naknadno ih objedinivši pod naslovom „Fragmenti o Maruliću“, a spominje ga na bitnim mjestima i u nekoliko drugih radova, primjerice u člancima iz svoga *Leksikona hrvatskih tradicija* ili u sintetskim studijama o formiranju moderne hrvatske nacije i regionalizmu u predmodernoj hrvatskoj književnoj kulturi. Njezine teze o Maruliću vrijedi istaknuti i pomno razmotriti iz dvaju razloga: zbog toga što su i dalje relevantne za razumijevanje Marulićeva književnoga djela te zbog toga što su u suvremenoj kroatistici nezasluženo ostale u manjini, štoviše, moglo bi se reći da su zapostavljene. Rapacka, naime, Marulića, a posebno vernakularni dio njegova opusa, čvrsto povezuje s poetikama evropskoga književnog srednjovjekovlja, dok su hrvatski književni povjesničari u posljednjim desetljećima uložili dosta napora u pokušaj da Marulića „demedijevaliziraju“. Marulić je bez sumnje poetički heterogen autor, na razmeđu srednjovjekovlja i renesanse, ali kada stvara na hrvatskome, njegova upućenost na srednjovjekovne književne tradicije postaje vrlo izraženom. Čita li se Rapacka pažljivo, postaje jasno da je, prema njezinu mišljenju, a za razliku od prevladavajućeg mišljenja među hrvatskim književnim povjesničarima, Marulić zapravo prvi (i jedini) veliki autor hrvatske srednjovjekovne književnosti.

Średniowiecze czy renesans? Rapacka o Maruliciu.

Wśród wielu ważnych i nowatorskich spostrzeżeń Joanny Rapackiej na temat chorwackiej literatury przedrenesansowej szczególne miejsce zajmują konstatacje dotyczące twórczości Marka Marulicia. Rapacka poświęciła Maruliciowi aż trzy oddzielne teksty, łącząc je później w cykl zatytułowany *Fragmenty o Maruliciu*. Badaczka przywołuje dokonania pisarza także w kilku innych pracach, na przykład w artykułach ze swojego *Leksykonu tradycji chorwackich* czy w opracowaniach syntetycznych na temat formowania się współczesnego narodu chorwackiego i regionalizmu w przednowoczesnej chorwackiej kulturze literackiej. Jej tezy dotyczące twórczości Marulicia zasługują na podkreślenie i wnikliwe rozważenie z dwóch powodów: ponieważ są wciąż aktualne dla zrozumienia twórczości literackiej Marulicia i niezaskuszenie pozostały w mniejszości w kształtowaniu współczesnej wizji chorwackości, co więcej można by powiedzieć, że zostały wręcz zaniedbane. Mianowicie, Rapacka łączy Marulicia, a zwłaszcza wernakularną część jego twórczości, z poetyką europejskiego średniowiecza literackiego, podczas gdy chorwaccy historycy literatury w ostatnich dziesięcioleciach włożyli wiele wysiłku w próby „demediewizacji” Marulicia. Marulic jest niewątpliwie autorem poetycko niejednorodnym, znajdującym się na styku średniowiecza i renesansu, ale kiedy pisze po chorwacku, jego znajomość średniowiecznych tradycji literackich staje się bardzo wyraźna. Jeśli uważnie przeczyta się Rapacką, stanie się jasne, że jej zdaniem, w przeciwieństwie do opinii panującej wśród chorwackich historyków literatury, Marulic jest właściwie pierwszym (i jedynym) wielkim autorem chorwackiej literatury średniowiecznej.

Magdalena Dyras (Krakov)

Prostorne kategorije u radovima Joanne Rapacke

U radovima Joanne Rapacke pitanja prostornosti zauzimaju povlašteno mjesto. Znanstvenica pokušava isčitati značenje regionalizma i njegova utjecaja na identitet i osjećaj pripadnosti zajednici. Bavi se čitanjem grada i snagama koje oblikuju i uvjetuju njegovu kulturu. Ukazuje na značenje čitanja vremena u prostoru, na nove mogućnosti odnosa s prostorom. Novi odnos s prostorom tretira kao vrstu kulturne prakse.

Kategorie przestrzenne w pracach Joanny Rapackiej

W pracach Joanny Rapackiej konteksty przestrzenne zajmują uprzywilejowane miejsce. Badaczka stara się odczytać znaczenie regionalizmu i jego wpływ na tożsamość i poczucie przynależności do wspólnoty. Zajmuje się czytaniem miasta i siłami, które kształtują i warunkują jego kulturę. Wskazuje na znaczenie czytania czasu w przestrzeni, na nowe możliwości tworzenia relacji z przestrzenią. Traktuje ten nowy związek z przestrzenią jako rodzaj praktyki kulturowej.

Tanja Kuštović (Zagreb)

Glagoljaška odrednica u *Leksikonu hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke

Godine 2002. objavljen je *Leksikon hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke u kojem je nekoliko natuknica posvećeno hrvatskoj glagoljici kao pismu i glagoljaštvu kao višestoljetnoj sastavnici hrvatskog vjerskog i kulturnog života. U radu će biti predstavljene natuknice: *Bosna* (Hrvojev misal 1404. pisan je glagoljicom za bosanskog nadvojvodu Hrvoja Vukčića Hrvatinića), *Crvena Hrvatska* (zemljopisni pojam koji potječe iz Ljetopisa popa Dukljanina u kojem se, uz ostalo, govori o Ćirilu koji pokrštava velikomoravskog kneza iz 9. stoljeća), Ćiril i Metod (tvorci slavenske pismenosti), ćirilica (kao jedno od pisama hrvatskoga srednjovjekovlja), *Frankopani* (procvat roda poklapa se s procvatom glagoljičke književnosti), *glagoljaštvo* (znak hrvatskog duhovnog identiteta), *Grgur Ninski* (borac za slavensko bogoslužje), *Sveti Jeronim* (predaja o Jeronimu kao autoru glagoljice), *književni jezik* (jedan od hrvatskih jezika bila je i hrvatska redakcija starocrkvenoslavenskog jezika, bilježena glagoljicom), *Krbavsko polje* (glagoljski Zapis popa Martinca o hrvatskom porazu pred turskom najezdom), *latinski jezik* (odnos prema hrvatskoj redakciji crkvenoslavenskog jezika čiji su tekstovi pisani glagoljicom), *Josip Juraj Strossmayer* (obnovljeno hrvatsko glagoljaštvo kao polazište za izgradnju kulturno-vjerskog zajedništva s pravoslavnim balkanskim Slavenima), *Zvonimir* (najstarije spominjanje imena jednog hrvatskog kralja, na glagoljicom pisanoj Bašćanskoj ploči).

U radu će se nastojati pokazati kakvo je viđenje Joanne Rapacke kad su u pitanju ove za hrvatsku kulturu važne natuknice. U svakoj od njih Joanna Rapacka je ispričala zanimljivu i poticajnu priču o pojedinim epizodama hrvatske povijesti.

Wątek głągolicy w *Leksykonie tradycji chorwackich*

W 2002 roku Joanna Rapacka opublikowała *Leksykon tradycji chorwackich*, w którym kilka haseł poświęconych jest chorwackiej głągolicy jako alfabetowi i głągolityzmowi jako wielowiekowej tradycji chorwackiego życia religijnego i kulturalnego. W pracy zostaną przedstawione hasła: *Bośnia* (mszał Hrvoja z 1404 roku napisany głągolicą dla bośniackiego nadwojewództwa Hrvoja Vukčića Hrvatinića), *Czerwona Chorwacja* (termin geograficzny wywodzący się z Kroniki popa Dukljanina, który mówi m.in. o chrzcie Księcia Wielkomorawskiego w IX wieku przez Cyryła), *Cyryl i Metody* (twórcy piśmiennictwa słowiańskiego), *cyrylica* (jako jeden z alfabetów chorwackiego średniowiecza), *Frankopani* (rozkwit rodu zbiega się z rozkwitem literatury głągolicckiej), *głągolica* (znak chorwackiej tożsamości duchowej), *Grzegorz z Ninu* (obrońca liturgii słowiańskiej), *św. Hieronim* (przekaz o Hieronimie jako autorze głągolicy), *język literacki* (jednym z języków literackich była chorwacka redakcja języka staro-cerkiewnosłowiańskiego, zapisywana głągolicą), *Krbavsko polje* (głągoliccki zapis popa Martinca o chorwackiej klęsce wobec najazdu tureckiego), *łacina* (stosunek do chorwackiego wydania języka cerkiewnosłowiańskiego, którego teksty pisano głągolicą), *Josip Juraj Strossmayer* (odnowiona chorwacka głągolica jako punkt wyjścia do budowy wspólnoty kulturowej i religijnej z prawosławnymi Słowianami bałkańskimi), *Zvonimir* (najstarsza wzmianka imienia chorwackiego króla na głągolicckiej płycie z Baški).

W artykule postaram się przedstawić poglądy Joanny Rapackiej na te ważne dla chorwackiej kultury tropy. W każdym z haseł Joanna Rapacka opowiedziała ciekawą i inspirującą historię o znaczących epizodach z chorwackiej historii.

Przenikanie i współlistnienie. Specyfika kultury chorwackiej u schyłku XVI i w XVII wieku

Prezentowana próba charakterystyki kultury chorwackiej schyłku XVI wieku oraz stulecia XVII, ma na celu ukazanie jej specyfiki, którą ukształtował styk dwóch wielkich kręgów cywilizacyjnych – Zachodu i Wschodu. Stopień się w myśli, religijności, obyczajowości i sztuce Chorwatów zróżnicowanych idei/perspektyw myślowych, wzorców obyczajowych, tradycji czy orientacji politycznych, wyłoniło ze wszech miar interesującą, inkluzywną nowożytną formację kulturową, charakteryzującą się przenikaniem i współlistnieniem pozornie odległych perspektyw poznawczo-światopoglądowych i twórczych. Dziedzictwo rzeczywistych oraz pozornych konfrontacji i syntez kulturowych, dokonujących się na ziemiach chorwackich w końcówce XVI i w zasadzie przez cały wiek XVII, stanowi spuściznę, wobec której nie sposób pozostać obojętnym. Także w obecnej dobie nieprzerwanie dostarcza ona wszechstronnych inspiracji zarówno profesjonalnym badaczom (co uzmysławia chociażby dorobek patronującej tym rozważaniom śp. Joanny Rapackiej), jak też – co również ma istotne znaczenie – mniej lub bardziej przypadkowym odbiorcom chorwackiej kultury duchowej i materialnej, stykającym się z różnymi jej fenomenami/manifestacjami.

Prodor i suživot. Specifičnost hrvatske kulture krajem XVI. i početkom XVII. stoljeća

Pokušaj karakterizacije hrvatske kulture s kraja 16. stoljeća i 17. stoljeća ima za cilj pokazati njezinu specifičnost, nastalu spajanjem dvaju velikih civilizacijskih krugova – Zapada i Istoka. Otapanje različitih ideja / mentalnih perspektiva, moralnih obrazaca, tradicija i političkih usmjerenja u misli, religioznosti, običajima i umjetnosti Hrvata rezultiralo je nastankom zanimljive, inkluzivne moderne kulturne formacije, koju karakterizira prožimanje i suživot naizgled udaljenih kognitivno-svjetonazorskih i kreativnih kultura. Baština stvarnih i prividnih kulturnih sučeljavanja i sinteza koje su se događale u hrvatskim zemljama krajem 16. stoljeća, a u osnovi tijekom čitavog 17. stoljeća, ostavština je na koju je nemoguće ostati ravnodušan. I u današnje vrijeme neprestano pruža sveobuhvatnu inspiraciju i profesionalnim istraživačima (što se ogleda, na primjer, postignućima pokojne Joanne Rapacke koja je bila usmjerena na

ova razmatranja) te, što je također važno, manje ili više slučajnim recipijentima hrvatske duhovne i materijalne kulture, koji dolaze u dodir s raznim njezinim pojavama/manifestacijama.

Suzana Coha (Zagreb)

Od preporodnih tradicija do preporoda kao tradicije

S osloncem na *Leksikon hrvatskih tradicija* (2002) J. Rapacke, zainteresiran za „mjesta, događaje, likove i pojmove iz političke, društvene i kulturne povijesti Hrvata koji najčešće imaju funkciju simbola i koje pripadnici hrvatske kulturne zajednice naglašeno vrednuju“ te koji „ispunjavaju integrativnu, identifikacijsku i odredbenu funkciju unutar zajednice“, rad bi nastojao protumačiti ulogu što ju je u oblikovanju hrvatskoga nacionalnog identiteta odigrao hrvatski narodni preporod, kao generator nacionalnih mitova, ali i kao nacionalni mit. Teza o hrvatskome narodnom preporodu kao o razdoblju tvorbe nekih od nosivih elemenata onoga što Rapacka naziva *središnjom narodnom tradicijom*, ali i kao o jednoj od njezinih krucijalnih sastavnica, dokazivala bi se na primjerima iz preporodne književnosti. U metodološkome smislu, osim u *Leksikonu hrvatskih tradicija* J. Rapacke, uporište rada bilo bi u teorijama koje naglašavaju mitske obrasce konstruiranja i konstituiranja modernih nacionalnih identiteta (npr. A. i J. Assmann; A. D. Smith; R. Girardet).

Od tradycji odrodzeniowych do odrodzenia jako tradycji

W pracy podjęta zostanie próba interpretacji roli, jaką chorwackie odrodzenie narodowe odegrało w kształtowaniu chorwackiej tożsamości narodowej, jako generatora mitów narodowych, ale także jako mitu narodowego w oparciu o *Leksykon tradycji chorwackich* (2002) J. Rapackiej, który wskazuje „miejsca, wydarzenia, postacie i pojęcia z historii politycznej, społecznej i kulturowej Chorwatów oraz te, które najczęściej pełnią funkcję symboli w obrębie chorwackiej wspólnoty wartości kulturowych” odgrywają rolę integracyjną, identyfikacyjną i określającą w ramach wspólnoty”. Tezę o chorwackim odrodzeniu narodowym jako okresie kształtowania się niektórych podstawowych elementów tego, co Rapacka nazywa *centralną tradycją narodową*, ale także jako jednego z jej kluczowych składników, potwierdzają przykłady zaczerpnięte z literatury

odrodzenia narodowego. Metodologicznie, poza *Leksykonem tradycji chorwackich* Joanny Rapackiej, podstawę pracy stanowią teorie podkreślające mityczne wzorce konstrukcji i konstytucji współczesnych tożsamości narodowych (np. A. i J. Assmann; A.D. Smith; R. Girardet).

Leo Rafolt (Osijek)

Jukstapozycja jako metoda: „narodna prosvjećenost“ kao lakmus-fenomen hrvatskog ranog novovjekovlja

U izlaganju će se nastojati interpretirati koncept „narodne prosvjećenosti“, kojim se Joanna Rapacka koristila u nekoliko navrata u svojem istraživačkom opusu, prije svega prilikom jukstapozicije književnih opusa Marina Držića, Ivana Gundulića i Miroslava Krležę. Nipošto slučajno tih triju autora, koji predstavljaju različite kanonizacijske modele i različita ideološka uporišta, osobito na podlozi romantičarskih čitanja ranog novovjekovlja. Političko-ideologemska pozadina takve dalekosežne formulacije, naime, razmotrit će se u svjetlu suvremenih teorijskih pristupa, kako konceptu naroda i/ili nacije tako i fenomenu nacionalne i svjetske književnosti uopće. Pritom će se kanonizacija Gundulićeva opusa, kao tobože središnjeg za oblikovanje „transfera“ između ranonovovjekovne i moderne književnosti, u hrvatskom kontekstu, dovesti u pitanje, prije svega iščitavanjem Držića kao „pseudobarda“ i „antibarda“ na podlozi Rapackina inovativnog čitanja Krležę.

Jukstapozycja jako metoda: „oświecenie narodowe“ jako papierek lakmusowy chorwackiej wczesnej nowożytności

W referacie zostanie podjęta próba interpretacji koncepcji „narodowego oświecenia“ („narodne prosvjećenosti“), którą Joanna Rapacka posługiwała się niejednokrotnie w swoich badaniach, przede wszystkim przy okazji omawiania zestawienia dorobku literackiego Marina Držića, Ivana Gundulicia i Miroslava Krležę. Wybór właśnie tych autorów, reprezentujących inne modele kanoniczne oraz zróżnicowane umocowania ideologiczne, szczególnie w odniesieniu do typowych dla romantyzmu interpretacji wczesnej nowożytności, nie jest ani trochę przypadkowy. Politycznie-ideologiczne tło tak dalekosiężnego sformułowania rozpatrzone zostanie przy użyciu współczesnych ujęć teoretycznych, zarówno wobec koncepcji narodu i/lub nacji, jak i wobec fenomenu literatury narodowej i powszechnej. Przy czym w wątpliwość podana zostanie kanonizacja

dorobku literackiego Gudulicia jako rzekomo centralnego w procesie kształtowania przejścia pomiędzy literaturą wczesnonowożytną i nowoczesną (modernizm) przede wszystkim poprzez odczytanie Drżicia jako „pseudobarda” i „antybarda” w oparciu o innowacyjne interpretacje Krleży autorstwa Rapackiej.

Amir Kapetanović (Zagreb)

Klupko pitanja o središtima i rubovima u razvoju hrvatskoga jezika

U prilogu će se na tragu rezultata istraživanja Joanne Rapacke, osobito rada *Centri i periferije starije hrvatske književnosti*, pokušati odgovoriti na pitanje što se s jezikoslovnoga motrišta ima smatrati središtem i rubom u povijesti uspostavljanja hrvatskoga jezika i kakav je napon postojao između starih razvojnih središta i rubova te koje su posljedice tih odnosa za izgradnju hrvatskoga jezika. Joanna Rapacka bila je usredotočena na kompleks pitanja vezanih uz stariju hrvatsku književnost, ali jezična problematika zahtijeva posebno razmatranje. Prostiranje i zahvaćanje određenih pojava u sklopu hrvatske jezične zajednice jedno je od ključnih čvorišta za razumijevanje hrvatske jezične tradicije i tokova kojima je hrvatski jezik postajao onakav kakav danas poznajemo.

Problematyka centrow i peryferii w rozwoju języka chorwackiego

W oparciu o wyniki badań Joanny Rapackiej, a zwłaszcza pracy *Centra i peryferia starszej literatury chorwackiej*, podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytanie, co jest uważane za centrum i peryferia w historii języka chorwackiego, jakie jest napięcie między dawnymi centrami i peryferiami, w których się rozwijał oraz jakie są konsekwencje tych relacji dla ukształtowania się języka chorwackiego. Joanna Rapacka była skupiona się na zagadnieniach związanych ze starszą literaturą chorwacką, ale kwestie językowe również wymagają szczególnej uwagi. Rozprzestrzenianie się i zasięg niektórych zjawisk w chorwackiej społeczności językowej jest jednym z kluczowych węzłów rozumienia chorwackiej tradycji językowej i tendencji, dzięki którym język chorwacki stał się takim, jakim znamy go dzisiaj.

Studij kroatistike i Joanna Rapacka. O snažnom tragu njenog kritičkog mišljenja u nastavnoj praksi stranih kroatista

Na popisima literature kolegija o hrvatskoj kulturi i književnosti na poljskim slavistikama više se puta pojavljuje ime i prezime Joanne Rapacke, ne bez razloga.

U izlaganju ću govoriti o opravdanosti takva pristupa njezinoj kroatističkoj ostavštini, odnosno pokušati dati odgovor na pitanje kakvu korist strani studenti (ali i nastavnici) mogu imati od radova znanstvenice, prije svega od njezina *Leksikona hrvatskih tradicija*.

Upoznavanje s tekstovima Joanne Rapacke, suočavanje s njezinim kritičkim pristupom hrvatskim nacionalnim mitovima, važna je točka u nastavnom procesu. Upravo ta doza kritičkog zanimat će me najviše, jer i sama posežem za njom pri poticanju budućih diplomiranih kroatista na formiranje kritičkog mišljenja i šire (od striktno nacionalne) predodžbe o hrvatskoj kulturi. Zanima me također recepcija hrvatskog prijevoda *Leksikona* te njegov mogući doprinos suvremenoj hrvatskoj kulturologiji. Referat ću djelomično temeljiti na vlastitoj praksi poučavanja o hrvatskoj književnosti i kulturi te nerijetku oslanjanju na radove Joanne Rapacke.

Čini mi se da preispitivanje aktualnosti pogleda Joanne Rapacke na hrvatsku kulturu može biti važno danas i u hrvatskom i u poljskom javnom prostoru, kad se ponovno naglašava važnost nacionalnih tema i nacionalne kulture, što nerijetko otežava primjenjivanje kriterija objektivnosti u njihovu vrednovanju.

Kroatystytyka i Joanna Rapacka. O wyraźnych śladach jej krytycznego myślenia w praktyce dydaktycznej zagranicznej kroatystyki

W spisach literatury kursów poświęconych chorwackiej kulturze i literaturze na polskich slawistykach wielokrotnie pojawia się nazwisko Joanny Rapackiej, nie bez przyczyny.

W referacie uzasadnię takie podejście do jej kroatystycznej spuścizny, a dokładniej spróbuję dać odpowiedź na pytanie o to, jaką korzyści studenci (ale także wykładowcy) czerpać mogą z prac naukowczyni, przede wszystkim z jej

„Leksykonu tradycji chorwackich”. Zapoznanie się z tekstami Joanny Rapackiej, konfrontacja z jej krytycznym podejściem do chorwackich mitów narodowych to ważne punkty procesu dydaktycznego. Właśnie ta doza krytycyzmu interesować mnie będzie najbardziej, bowiem sama po nią sięgam w próbach mobilizowania przyszłych dyplomowanych kroatystów do krytycznego myślenia i wypracowania szerszego (od wyłącznie narodowego) wyobrażenia o chorwackiej kulturze. Interesuje mnie także recepcja chorwackiego przekładu „Leksykonu” i jego potencjalny wkład we współczesne chorwackie kulturoznawstwo.

Referat częściowo opierać się będzie na własnym doświadczeniu dydaktycznym w obszarze nauczania o chorwackiej literaturze i kulturze, nierzadko z tekstami Joanny Rapackiej jako wsparciem.

Wydaje mi się, że zrewidowanie aktualności spojrzenia Joanny Rapackiej na kulturę chorwacką może być ważne zarówno w polskiej jak i chorwackiej przestrzeni publicznej dziś, kiedy ponownie podkreśla się znaczenie wątków narodowych i narodowej kultury, co niejednokrotnie utrudnia stosowanie kryteriów obiektywności w ich ocenie.

Francisco Javier Juez Gálvez (Madrid)

Stanisław Warszawicki i nepoznati Dubrovčanin, prevoditeljji fra Luisa de Granada u drugoj polovici 16. st., i njihov navodni zajednički talijanski izvor

Istaknuti poljski isusovac Stanisław Warszawicki (oko 1530–1591) preveo je Grka Heliodora i niz djela suvremenika Španjolca fra Luisa de Granada (Ludwik z Granady, 1505–1588), među inim i *Guía de Pecadores*, na temelju takozvanoga prvotnog teksta (Lisabon 1556.; drugi svezak *ib.* 1557.), pod naslovom *Przewodnik Grzesznych Ludźi* (Krakov, 1579.). Isto pobožno Granadino djelo nalazi se i u anonimnome djelomičnom prijevodu na hrvatski u dubrovačkom Arhivu samostana Male braće, pod kasnijim naslovom *Voditegl od Grescnikâ*. Prijevod je sastavljen „okô God. Gospod. 1560“, kako stoji na naslovnici, koju je svojedobno napisao dubrovački erudit Ivan Marija Matijašević (1714–1791).

Ni poljski ni hrvatski prijevod nisu izravni prijevodi sa španjolskog jezika: kod Warszawickog se izričito kaže „Nie dawno z Hiszpańskiego iezika ná Wloski / á potym z Włoskiego ná Polski przelożony“. U hrvatskom rukopisu kao podnaslov kasnija ruka dodaje talijanski: „del Granata Guida di peccatori [...]“.

Kako smo drugdje ustanovili, predložak hrvatskoga prijevoda bio je vrlo vjeran i kvalitetan talijanski prijevod koji je načinio Pietro Lauro (oko 1510–1568), klasičar i prevoditelj među inima sa španjolskog, prijevod čije je prvo izdanje objavljeno u Mletcima 1568.

Na istoj liniji, poljska hispanistica Teresa Eminowicz-Jaškowska (1938–2018) ukazala je na vjerojatnost da je isti Pietro Lauro bio izvor i za prijevođe Warszawickoga.

Stanisław Warszawicki i nieznanzy Dubrowczanin, tłumacze dzieła franciszkanina Luisa de Granada w drugiej połowie XVI wieku i ich wspólne włoskie źródło

Wybitny polski jezuita Stanisław Warszawicki (ok. 1530–1591) przetłumaczył pisma Greka Heliodora oraz szereg dzieł współczesnego mu Hiszpana Luisa de Granada (Ludwik z Granady, 1505-1588), m.in. *Guía de Pecadores*, na podstawie tak zwanego oryginalnego tekstu (Lizbona 1556, tom drugi ib. 1557), zatytułowany *Przewodnik Grzesznych Ludzi* (Kraków 1579). To samo pobożne dzieło de Granady można znaleźć w anonimowym częściowym tłumaczeniu na język chorwacki w dubrownickim Archiwum klasztoru Małych Braci, pod późniejszym tytułem *Voditegl od Grescnikâ*. Tłumaczenie zostało wykonane „okô Boże. Pan. 1560”, jak napisał na okładce, dubrownicki erudyta Ivan Marija Matijašević (1714–1791).

Ani polskie, ani chorwackie przekłady nie są bezpośrednimi tłumaczeniami z hiszpańskiego: Warszawicki wyraźnie stwierdza: „Nie dawno z Hiszpańskiego iezika ná Włoski / á potym z Włoskiego ná Polski przełożony”. W chorwackim rękopisie, jako podtytuł, później dodano zapis po włosku: „del Granata Guida di peccatori [...]”.

Udało się ustalić że, źródłem przekładu chorwackiego był bardzo wierny i wysokiej jakości przekład włoski autorstwa Pietro Lauro (ok. 1510–1568), klasycysty i tłumacza m.in. z języka hiszpańskiego, którego przekład został po raz pierwszy opublikowany w Wenecji w 1568 roku.

Podobnie, polska badaczka Teresa Eminowicz-Jaškowska (1938–2018) wskazała na możliwość, że ten sam Pietro Lauro był również źródłem przekładów Warszawickiego.

Aleksander Sapieha o ženama slavenskoga juga

Slavističko istraživanje slavenofila Aleksandra Sapiehe (1773–1812), poduzeto u sklopu znanstvenog putovanja po južnoslavenskim zemljama i publicirano u knjizi *Podróże w krajach słowiańskich odbywane* (Putovanje slavenskim zemljama), Wrocław, 1811., većim se dijelom odnosi na zapažanja pri putovanju hrvatskim krajevima. No, tek se u novije vrijeme hrvatska historiografija i kulturologija u zamjetnoj mjeri bavi Sapiehinim slavenskim vizijama u sklopu političkog konstrukta poljske nacionalne povijesti 19. stoljeća. Recentni se znanstveni angažman može, naravno, zahvaliti rastućem zanimanju za predodžbu drugog u žanru putopisa, ali pri tome svakako valja imati na umu da je upravo novom pogledu na Sapiehu vrata otvorila ugledna kroatistica Joanna Rapacka 1998. u prilogu „Hrvatska putovanja slavenofila kneza Aleksandra Sapiehe”. Njoj u spomen u ovom će se članku predstaviti Sapiehina predodžba žene sa slavenskog juga u kontekstu sličnih (rusoovskih) pogleda u putopisima s kojima Sapiehino *Putovanje* pokazuje intertekstualne dodire.

Aleksander Sapieha o kobietach słowiańskiego południa

Badania slawistyczne słowianofila Aleksandra Sapiehy (1773-1812), podjęte w ramach podróży naukowej do krajów południowosłowiańskich i opublikowane w książce *Podróże w krajach słowiańskich odbywane*, Wrocław 1811, w dużej mierze dotyczą obserwacji z podróży na ziemie chorwackie. Jednak dopiero od niedawna chorwacka historiografia i kulturologia w pogłębiony sposób zajęły się słowiańskimi wizjami Sapiehy w ramach politycznego konstruktów XIX-wiecznej polskiej historii narodowej. Pojawienie się tych badań naukowych można oczywiście przypisać rosnącemu zainteresowaniu wizerunkiem Innego w gatunku reportaży podróżniczych, ale z pewnością należy pamiętać, że drogę do nowego spojrzenia na Sapiechę otworzyła znana kroatystka Joanna. Rapacka w 1998 r. w artykule „Chorwackie podróże słowianofila Aleksandra Sapiehy”. Dla uczczenia jej pamięci, w tym wystąpieniu zostaną przedstawione wyobrażenia Sapiehy o kobietach słowiańskiego południa w odniesieniu do podobnych (Rousseau) poglądów zawartych w relacjach z podróży, wobec których *Podróż* Sapiehy wykazuje intertekstualne odniesienia.

Prevoditeljski rad Łucje Danielewske kao oblik promicanja hrvatsko-poljskih knjiŹevnih i kulturnih veza

Łucja Danielewska (1932. – 2004.), poljska knjiŹevnica i prevoditeljica, u rodnome Poznanju nazivana *damom poznanijskoga pjesniŹtva*, velik je dio svojega Źivota proŹela Hrvatskom. U njezinu prevoditeljskome radu, a prevodila je s bugarskoga, hrvatskoga, latinskoga, mađarskoga, ruskoga i srpskoga jezika, prijevodi s hrvatskoga zauzimaju posebno mjesto. S hrvatskim se jezikom toliko srodila da su i neke njezine pjesme nastale izvorno na hrvatskome jeziku. Prevodeњem s hrvatskoga osobito se intenzivno bavila devedesetih godina proŹloga stoljeća, u burno vrijeme stjecanja hrvatske neovisnosti, kada je kao izvrsna poznavateljica hrvatske povijesti i kulture svojim kolegama i studentima na Katedri za slavensku filologiju SveučiliŹta Adama Mickiewicza u Poznanju, ali i poljskoj knjiŹevnoj i kulturnoj javnosti tumačila bremenita ratna zbivanja koja su pogodila Hrvatsku i promicala identitetske odrednice hrvatske kulture. Devedesetih nastaju njezini najznačajniji prijevodi s hrvatskoga na poljski. Tada objavljuje antologiju suvremenoga hrvatskoga pjesniŹtva *Źywe Źródło* (1996.) i izbor iz pjesniŹtva Vesne Parun *Morska róŹa* (1998.), a u osvit novoga tisućljeća izlazi i njezin prijevod romana *Kratki izlet* Ratka Cvetnića. Ovaj se rad bavi tim, ali i drugim prijevodima Łucje Danielewske s hrvatskoga na poljski, koji se u radu razmatraju u svjetlu promicanja hrvatsko-poljskih knjiŹevnih i kulturnih veza i koji su joj priskrbili više nego vrijedno mjesto spomena kad je riječ o dodirnim točkama Hrvata i Poljaka.

Dokonania przekładowe Łucji Danielewskiej jako forma promocji chorwacko-polskich związków literackich i kulturowych

Łucja Danielewska (1932 - 2004), polska pisarka i tłumaczka, w rodzinnym Poznaniu nazywana damą poznańskiej poezji, większość Źycia spędziła w Chorwacji. W jej pracy tłumaczeniowej, która obejmowała przekłady z języka bułgarskiego, chorwackiego, łaciny, węgierskiego, rosyjskiego i serbskiego, szczególnie miejsca zajmują tłumaczenia z języka chorwackiego. Tak bardzo związała się z językiem chorwackim, Źe niektóre z jej utworów zostały pierwotnie napisane w języku chorwackim. Szczególnie aktywna w pracy nad tłumaczeniami z języka chorwackiego była w latach 90-tych, w burzliwym okresie odŹy-

skiwania niepodległości przez Chorwację, kiedy była dla swoich kolegów i studentów Wydziału Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu niezrównaną znawczynią chorwackiej historii i kultury, komentowała także dla polskiej publiczności literackiej i kulturalnej, dramatyczne wydarzenia wojenne, które nawiedziły Chorwację. W tym czasie promowała wiedzę o tożsamości i kulturze Chorwatów. W latach 90-tych powstały jej najważniejsze przekłady z języka chorwackiego na polski. Danielewska wydała wtedy antologię współczesnej poezji chorwackiej *Żywe źródło* (1996) i wybór poezji Vesny Parun *Morska róża* (1998), a na początku nowego tysiąclecia ukazał się jej tłumaczenie powieści Ratka Cvetnicia *Krótką wycieczka*. W niniejszym artykule omówiono przekłady Łucji Danielewskiej z chorwackiego na polski, rozpatrywane w kontekście chorwacko-polskich związków literackich i kulturowych. Zapewniły jej one więcej niż znaczące miejsce wśród promotorów wzajemnych relacji Chorwatów i Polaków.

Tatjana Stupin (Zadar)

Poezija Vesne Parun u dvjema antologijama Łucje Danielewske

U radu se istražuje prikaz pjesništva Vesne Parun (Zlarin, 1922. – Stubičke Toplice, 2010.) u dvjema bitnim antologijama Łucje Danielewske (Poznanj, 1932. – Poznanj, 2004.), objavljenima koncem 20. stoljeća, a koje su izravno utjecale na recepciju poezije Parunove u suvremenom poljskom književnom kontekstu. Riječ je o antologijama *Żywe źródło* (Wydawnictwo Książkowe IBiS, Varšava, 1996.) i *Morska róża* (Ars Nova, Poznanj, 1998.) koje je uredila, odabrała, protumačila pjesnikinja i prevoditeljica Łucja Danielewska. U knjigu *Żywe źródło*, koja je antologija suvremenog hrvatskog pjesništva, Danielewska je uvrstila pet pjesama Vesne Parun. Dvije godine kasnije objavila je izbor stihova Vesne Parun u knjizi *Morska róża*, u koju je uvrstila šezdesetak pjesama hrvatske poetese, među kojima i pet pjesama iz prethodne antologije. Danielewska u objema knjigama izdvaja Vesnu Parun kao jednu od najbitnijih pjesnikinja u suvremenoj hrvatskoj književnosti. U predgovoru zbirke *Morska róża* Danielewska pjesništvo Vesne Parun povezuje s prirodnim, morskim, sredozemnim kontekstom, istodobno naglašavajući da njezina poezija nadvladava granice Hrvatske, Europe te pripada svijetu. Dvije pjesnikinje, Łucja Danielewska i Vesna Parun, jedna kao poljska priređivačica dviju antologijskih zbirki hrvatskoga pjesništva, druga kao

klasyk suvremenoga hrvatskoga pjesništva, bitan su čimbenik hrvatsko-poljskih književnih i kulturnih odnosa. U kontekstu književne imagologije stvorena je autentična književna slika s obvezujućim procesom literarizacije, perspektivom distribucije književnih tekstova i dvoznačne komunikacije unutar autohtonih, no trajno povezanih kultura – poljske i hrvatske.

Poezja Vesny Parun w dwóch antologiach Łucji Danielewskiej

Przedmiotem badań prezentacja poezji Vesny Parun (Zlarin, 1922 - Stubičke Toplice 2010) w dwóch ważnych antologiach autorstwa Łucji Danielewskiej (Poznań, 1932 - Poznań, 2004), wydanych pod koniec XX wieku, które bezpośrednio wpłynęły na współczesną recepcję poezji Parun w Polsce. Są to antologie *Żywe źródło* (Wydawnictwo Książkowe IBiS, Warszawa 1996) i *Morska róża* (Ars Nova, Poznań 1998), zredagowane i przełożone przez poetkę i tłumaczkę Łucję Danielewską. W antologii współczesnej poezji chorwackiej *Żywe źródło*, Danielewska zamieściła pięć wierszy Vesny Parun. Dwa lata później opublikowała wybór wierszy Vesny Parun zatytułowany *Morska róża*, w którym znalazło się około sześćdziesięciu wierszy chorwackiej poetki, w tym pięć wierszy z poprzedniej antologii. Danielewska w obu antologiach wymienia Vesnę Parun jako jedną z najważniejszych chorwackich poetek we współczesnej literaturze chorwackiej. W przedmowie do zbioru *Morska róża* Danielewska łączy poezję Vesny Parun z kontekstem natury, morskim i śródziemnomorskim, podkreślając jednocześnie, że jej poezja wykracza poza granice Chorwacji i Europy i należy do światowego dziedzictwa literatury. Dwie poetki, Lucja Danielewska i Vesna Parun, jedna jako polska autorka dwóch antologii poezji chorwackiej, druga jako klasyk współczesnej poezji chorwackiej, stanowią ważny łącznik w ramach chorwacko-polskich stosunków literackich i kulturalnych. Z punktu widzenia imagologii literackiej powstał autentyczny obraz przedstawiający perspektywę dystrybucji tekstów literackich i komunikacji w obrębie autochtonicznych, ale trwale powiązanych kultur - polskiej i chorwackiej.

Zachowania magiczne dawnych Słowian. Aspekty etnolingwistyczne

Przedmiotem opisu staną się zachowania magiczne dawnych Słowian. Przyjmuję etnolingwistyczną metodologię opisu, łączącą zagadnienia kultury Słowian z ich językiem magii. Omówione zostaną trzy zasadnicze kręgi tematyczne: magia ochronna, magia miłosna i magia lecznicza dawnych Słowian. W artykule zostanie zwrócona uwaga zarówno na rytuały magiczne Słowian, jak i wykorzystywane przez nich przedmioty magiczne. Ponadto analizowane będą wybrane zioła i rośliny, które pełniły różne funkcje w magii słowiańskiej. Czynności magiczne Słowian pokazane zostaną wraz z wypowiedzianymi przez nich zwrotami czy rymowankami magicznymi wykorzystywanymi dla wzmocnienia siły magii.

Prześledzona analiza zachowań magicznych Słowian pokaże – jak sądzę – wielobarwność świata dawnych Słowian, wspólną w magicznych działaniach ochronnych, miłosnych i leczniczych.

Magijsko ponašanje starih Slavena. Etnolingvistički aspekti

U radu se problematizira magijsko ponašanje starih Slavena. Usvajajući etnolingvističku metodologiju opisa, povezuju se pitanja slavenske kulture s njihovim jezikom magije. Govorit će se o tri glavna tematska kruga: zaštitna magija, ljubavna magija i iscjeliteljska magija kod starih Slavena. Članak će se usredotočiti na magijske rituale Slavena i magijske predmete koje koriste. Osim toga, analizirat će se odabrano bilje koje je imalo različite funkcije u slavenskoj magiji. Magijske aktivnosti Slavena bit će prikazane zajedno s izrazima koje izgovaraju ili čarobnim rimama koje su koristili za jačanje moći magije.

Istražena analiza čarobnog ponašanja Slavena pokazat će, vjerujem, različiti svijet starih Slavena, uobičajen u magijskim zaštitnim, ljubavnim i iscjeliteljskim aktivnostima.

Složenice sa samo- i auto- u hrvatskom i poljskom jeziku

U hrvatskom se i u poljskom jeziku povratnost iskazuje ponajprije glagolima uz koje dolazi povratna oznaka (*se/się*), no u obama jezicima ona može biti izražena i imenicama (Safarewiczowa 1954, Hrdlička 2019). Osim povratnih imenica u poljskom odnosno glagolskih imenica koje pri nominalizaciji u određenim slučajevima zadržavaju povratnu oznaku (npr. *czesanie się, uczenie się, starzenie się*), zajedničko je hrvatskom i poljskom postojanje složenica u kojih kao prvi dio dolazi zamjenica *sam* (sa spojnikom *-o-*) te u istom značenju vezana osnova *auto-* (Babić 2002: 372). Tvorbni elementi *samo-* i *auto-* u njih ukazuju na povratno značenje (npr. hrv. *samohvala, samokontrola, samoobrana, autokritika, autoportret, autosugestija*; polj. *samochwała, samokontrola, samoobrona, autokrytyka, autoportret, autosugestia*).

U radu će se istražiti složenice s elementima *samo-* i *auto-* u hrvatskom i poljskom jeziku te pokušati uspostaviti njihova klasifikacija s obzirom na sličnosti i razlike. Korpusnom će se analizom utvrditi njihove funkcije te opisati i usporediti njihova svojstva u istraživanim jezicima.

Złożenia z samo- i auto- w języku chorwackim i polskim

W języku chorwackim i polskim zwrotność wyraża się przede wszystkim przy pomocy czasowników, którym towarzyszy cząstka zwrotności (*se/ się*), ale w obu językach może być również wyrażona rzeczownikami (Safarewiczowa 1954, Hrdlička 2019). Poza rzeczownikami zwrotnymi w języku polskim, tj. rzeczownikami czasownikowymi, które w pewnych przypadkach podczas nominalizacji zachowują cząstka zwrotna (np. *czesanie się, uczenie się, starzenie się*), chorwacki i polski mają wspólne związki złożone, w których zaimek *sam* występuje jako pierwszy ze spójnikiem *-o -*) i w tym samym sensie powiązana podstawa *auto-* (Babić 2002: 372). Elementy składowe *samo-* i *auto-* w nich wskazują na wzajemne znaczenie (np. chorw. *samohvala, samokontrola, samoobrona, autokritika, autoportret, autosugestija*; polska *samochwała, samokontrola, samoobrona, autokrytyka, autoportret, autosugestia*).

W pracy zbadane zostaną związki z elementami *samo-* i *auto-* w języku chorwackim i polskim oraz podjęta zostanie próba ustalenia ich klasyfikacji ze względu na podobieństwa i różnice. Analiza korpusowa pozwoli określić ich funkcje oraz opisać i porównać ich właściwości w badanych językach.

Riječka lutkarska scena i poljsko lutkarstvo

U radu se propituje utjecaj poljskog lutkarstva i poljskih umjetnika – autora tekstova i redatelja na hrvatsko lutkarstvo 20. stoljeća. Fokus istraživanja usmjeren je na djelovanje Gradskoga kazališta lutaka Rijeka u čijoj je povijesti osobit trag ostavilo gostovanje poljskih lutkara u Rijeci i riječkih u Poljskoj i Slovačkoj tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća. Tom su prigodom riječki lutkari upoznali tada avangardne lutkarske predstave – tzv. kazalište različitih izražajnih sredstava, u kojima su uz lutke ravnopravno sudjelovali glumci, te lutkarske predstave za odrasle. Od tekstova poljskih autora u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka krajem šezdesetih godina izvođeni su tekstovi *Klub lažnih detektiva* Ryszarda Ratuszewskog, *Vuk i kozlići* Jana Grabowskog i *Ginjol u nevolji* Leona Moszczyńskiego i Jana Wilkowskog, te krajem osamdesetih igrokaz Małgorzate Jokiel *Mala krila* koji se u radu prikazuju s obzirom na dostupne izvore. Donosi se i pregled odabranih lutkarskih predstava izvedenih prema tekstovima i/ili u režiji poljskih umjetnika na hrvatskoj lutkarskoj sceni tijekom 20. stoljeća.

Scena lalkarska w Rijece i polskie lalkarstwo

Artykuł analizuje wpływy polskiego lalkarstwa i polskich artystów - autorów tekstów i reżyserów na chorwacką sztukę lalkarską XX wieku. Przedmiotem badań jest działalność Miejskiego Teatru Lalek z Rijeki, w którego historii szczególny ślad pozostawiły gościnne występy polskich lalkarzy w Rijece, oraz występy lalkarzy z Rijeki w Polsce i na Słowacji w latach 60. XX wieku. Przy tej okazji aktorzy z Rijeki mogli poznać ówczesne awangardowe przedstawienia lalkowe - tzw. teatr o różnych środkach wyrazu, w którym obok lalek, na równych prawach uczestniczyli aktorzy, oraz spektakle lalkowe dla dorosłych. Z tekstów polskich autorów w Miejskim Teatrze Lalek w Rijece pod koniec lat 60. zostały wykonane teksty *Klub fałszywych detektywów* Ryszarda Ratuszewskiego, *Wilk i koziołki* Jana Grabowskiego i *Ginjol w opałach* Leona Moszczyńskiego i Jana Wilkowskiego, a pod koniec lat 80. sztuka Małgorzaty Jokiel *Małe skrzydła*, które w artykule zostały przedstawione w odniesieniu do dostępnych źródeł. Zaprezentowany zostanie również przegląd wybranych przedstawień lalkowych wykonywanych na podstawie tekstów i/lub wyreżyserowanych przez polskich artystów na chorwackiej scenie lalkowej w XX wieku.

Poljska u pjesništvu Milivoja Slavička

Milivoj Slaviček (1929. – 2012.) u hrvatskom se pjesništvu javio s krugovaškom generacijom pjesnika. Njegovo pjesništvo danas držimo klasičnim primjerom egzistencijalističkoga i stvarnosnoga pjesništva (Pavletić, Milanja). Godine 1965. odlazi na stipendiju u Varšavu, a potom u Krakov. Otada poljske teme postaju jedna od dominantni njegova pjesništva. Osim što u pjesništvu tematizira Poljsku, bavi se i prevođenjem s poljskog jezika. Zasiurno mu je najznačajniji prijevod izbora pjesama i drama Karola Wojtyły, pape Ivana Pavla II. Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske bio je prvi hrvatski veleposlanik u Poljskoj.

U prvom dijelu rada „Poljska u pjesništvu Milivoja Slavička“ interpretirat će se Slavičekove odabrane pjesme u kojima se tematizira ili asocira Poljska (npr. „Moja Warszawa“, „Moj Juraj Križanić“, „Kiša nad Varšavom“, „Jednostavno: Božena Nowak“, „Draga Poljska“ i dr.). Potom će biti riječi o Slavičekovim prepjevima Wojtilina pjesništva te mogućoj srodnosti njihova poetskoga opusa.

Polska w poezji Milivoja Slavička

Milivoj Slaviček (1929-2012) pojawił się w poezji chorwackiej wraz z pokoleniem „krugovców”. Dziś uważamy jego lirykę za klasyczny przykład poezji egzystencjalnej i rzeczywistościowej (Pavletić, Milanja). W 1965 roku wyjechał na stypendium do Warszawy, a następnie do Krakowa. Od tego czasu tematyka polska stała się jedną z dominant jego poezji. Nie ogranicza się jednak do wprowadzenia do poezji tematów związanych z Polską, tłumaczy także z języka polskiego. Z pewnością jego najważniejszym przekładem jest wybór wierszy i dramatów Karola Wojtyły, papieża Jana Pawła II. Po odzyskaniu przez Chorwację niepodległości był pierwszym ambasadorem Chorwacji w Polsce.

W pierwszej części pracy „Polska w poezji Milivoja Slavička” zostaną zinterpretowane wybrane wiersze Slavička, w których pojawiają się tematy związane lub przywołujące skojarzenia z Polską (np. „Moja Warszawa”, „Mój Juraj Križanić”, „Deszcz nad Warszawą”, „Po prostu: Božena Nowak”, „Droga Polska” i inne). Następnie poruszone zostaną kwestie tłumaczeń poezji Wojtyły dokonanych przez Slavička i możliwym podobieństwie ich utworów poetyckich.

Vrijeme i prostor u prozi Andrzeja Stasiuka

Proza Andrzeja Stasiuka neiscrpan je izvor za višedimenzionalne analize vremenoprostornih kategorija. U ovom izlaganju ponudit ćemo panoramski nacrt za tipologiju reprezentacije vremena i prostora u njegovu opusu i nastojati pokazati kako su te dvije kategorije u njegovu djelu neodvojive.

U izlaganju će biti govora o fenomenima prolaznosti i promjenjivosti (prolaznost vremena kao egzistencijalna neumitnost, promjenjivost, propadanje i/ili krhkost materijalnog, tjelesnog i duhovnog tijekom vremena, starost kao individualno i društveno iskustvo prolaznosti), zatim o vremenu i prostoru kao sastavnicama sjećanja i pamćenja (vremenska komponenta i interferencija s prostornom dimenzijom sjećanja/pamćenja u teorijskoj razini iz perspektive Halbwachsove i Ricoeurove teorija pamćenja) te o vremenu kao narativnoj nadgradnji prostora u identitetskom smislu (pripovijedanje o vremenskoj dimenziji prostora kroz reprezentaciju uz pomoć individualnog ili kolektivnog pamćenja o odsutnom, neprisutnom ili slabije vidljivom koje razotkriva kontinuitete i diskontinuitete povijesti i identiteta).

Czas i przestrzeń w prozie Andrzeja Stasiuka

Proza Andrzeja Stasiuka stanowi niewyczerpane źródło wielowymiarowych analiz kategorii czasoprzestrzennych. W niniejszej pracy zostanie przedstawiona panoramiczna koncepcja typologii reprezentacji czasu i przestrzeni w twórczości pisarza, postaramy się także pokazać, że te dwie kategorie są nierozłączne w jego twórczości.

W wystąpieniu omówione zostaną zjawiska przemijania i zmienności (przemijanie jako egzystencjalna nieuchronność, zmienność, rozkład i/lub kruchość tego, co materialne, fizyczne i duchowe w czasie, starość jako indywidualne i społeczne doświadczenie przemijania). Przedmiotem rozważań będą także czas i przestrzeń jako składniki pamięci i pamiętania (komponenta czasowa i interferencja z przestrzennym wymiarem pamięci/wspomnień na poziomie teoretycznym z perspektywy teorii pamięci Halbwachsa i Ricoeura) oraz czas jako narracyjna nadbudowa przestrzeni z punktu widzenia tożsamościowego (narracja o czasowym wymiarze przestrzeni poprzez reprezentacje pamięci indywidualnej lub kolektywnej tego, co nieobecne lub mniej widoczne, która ujawnia zarówno kontynuacje jak i nieciągłości historii i tożsamości).